

Reneszánsz Madonnák randevúja

Az itáliai festészet két évszázada a Szépművészetiben

„Botticellitől Tiziánóig” címmel az olasz festészet eddigi legnagyobb hazai tárlatát láthatja a közönség Budapesten. A Szépművészeti Múzeumban 2010. február 14-éig nyitva tartó kiállításra több mint ötven képtárból érkezett a közel másfélszáz alkotás. A kölcsönzők között olyan világhírű intézményeket találunk, mint a firenzei Uffizi, a római Galleria Borghese, a párizsi Louvre, a madridi Prado, a londoni és a washingtoni National Gallery, valamint a New York-i Metropolitan. A reneszánsz rangos mestereinek művei közül Botticelli és Tiziano mellett most – csak a legnagyobbakat kiemelve – *Leonardo*, *Giorgione*, *Raffaello*, *Veronese* és *Tintoretto* alkotásai is megtekinthetők.

A karácsonyi ünnepkör miatt ezúttal a különféle korokban készült – és ezért egymástól többé-kevésbé eltérő stílusú – Madonna-ábrázolásokra összpontosítunk, de még ezzel az önként választott szűkítéssel is a teljesség igénye nélkül, hiszen annyira bőséges a választék. A reneszánsz virágkora előtt Itáliában is a gótika hódított, de az ortodox ikonok szigorú előírásaival a bizánci örökség is jelen volt a festészetben. Akkoriban még temperával festették a képeket falapra, a háttér pedig teljesen semleges hatású aranyozással borították, ami mindkét stílust egyaránt jellemezte. A XV. század második feléből, a mostani kiállítás anyagából válogatva, ilyen például a velencei Lazzaro *Bastiani* „Az alázatosság Madonnája” című kompozíciója – a dús redőkbe torlódó brokátköpeny törökös mintáinak tobzódásával – és Carlo *Crivelli* „Trónoló Madonna gyermekével” című munkája, amelyen még gipszből és enyvből kevert paszta aranyozott reliefje domborodik az öltözet szégyénén s a fejeket övező dicsfény körül. Amikor ez készült, Sienában a kortárs *Neroccio* di Bartolomeo ugyanezeket a részleteket már sötétkék festett alapon, aranyporral és síkban ábrázolta. A firenzei Alesso *Baldovinetti* minden textilmintát mellőzött, csak az egyszínű ruhadarabok árnyalatait engedte érvényesülni, a glóriákat pedig mintha sima aranylemezből kalapálta volna. Képein ugyanakkor a háttérben megjelenik a sziklás-erdős táj a szeszélyesen kanyargó folyóval és az égen fodrozó báránnyel. Földije, Sandro *Botticelli* az álló Mária mögé egy

Sandro Botticelli: Mária gyermekével és két angyallal (1490 körül)

épület homlokzatát emelte, feje fölé örökzöld girlandokat függesztett gyümölcs-füzérekkel és szalag-csokrokkal. Andrea del *Verrocchio* is hasonló keret-megoldással élt, de az előtér márvány padozatának kacsaringós intarziáit hangsúlyozta.

Kör alakú képét a századfordulón Luca *Signorelli* már olajjal, de még mindig falapra festette. Nála jól látható a reneszánsz korszak többi jellegzetessége is: a dicsfény teljesen áttetsző vagy véglegesen eltűnik, hogy semmi se idegenítse el a szemlélőtől a hétköznapi módon

megjelenített alakokat, s meztelen talpuk alatt – a természet nélkülözhetetlen harmóniája jelképeként – dús pázsit virul tarkabarka virágokkal. A perugiai Bartolomeo *Caporali* freskórészletén Mária a tisztaságot jelképező fehér rózsaszálat nyújtja át pendergő gyermekének, aki vörös korall nyakláncot hord, ami a népi babona szerint bajt hárít el és szerencsét hoz viselőjének. Vicenzában Bartolomeo *Montagna* lugasban ültette le Madonnáját és az olajfestékhez – korszakváltást jelentő technikai újításként – már vászon alapot alkalmazott, akárcsak Milánóban Bernardino *Luini*. Utóbbi alkotó azzal „semlegesítette” valamelyest a táj-háttér részleteit, hogy a gyermekét szoptató Mária központi alakja mögé sötét síkelemet helyezett. A kor legkiválóbb hazai szakértője, *Tátrai* Vilmos kurátor találó rendezői ötlete, hogy a Szépművészeti Múzeum saját gyűjteményének egyik korai példányának, Giovanni Antonio *Boltraffio* hosszan kinyújtott karú kis Jézusának közelébe helyezte – önként kínálkozó összevetésként – Cesare *da Sesto* két évtizeddel későbbi alkotását és Francesco *Melzi* szintén hasonló pózt mutató, negyed századdal ifjabb Madonnáját, a báránnyal magához ölelő gyermekével. Szerény mérete ellenére külön falat kapott megérdemelten jogos hazai büszkeségünk, *Raffaello* Santi úgynevezett „Esterházy Madonna” című műve. Ugyancsak Raffaello műhelyéből, ám egy másik európai hírű főrangú család, a pesarói Della Rovere família gyűjteményéből való az a kép, amelyen a párnán ülő Jézuska a Mária kezében tartott könyvecskét markolássa. Ugyanezt teszi egyébként a budapesti múzeum Bernardino *Luini* által festett olajképén is, Dosso *Dossi* „Szent

Család” című vásznán viszont a Mária két egy igen nagy méretű középkori kódexet tart kitárt karjában, miközben gyermeke az ölébe kívánczik.

A reneszánsz manierizmusba forduló szakasza már a barokk kor előszelét jelenti. Ilyen szertelenül mozgalmas és sokalakos a XVI. század derekán készült festmény, Agnolo Bronzino „A pásztorok imádása” (a Szépművészeti Múzeum tulajdona) és Federico Barocci – a kiállításra Urbinóból érkezett – „Trónoló Madonna” szentekkel, angyalokkal, pazar drapériákkal és virág-koszorúkkal megfestett alkotása. A Parmigianinóként emlegetett Francesco Mazzola csak a lényeges mozzanatra és a főszereplőre koncentrált, mégis szerteágazó kompozíciójű, a fények és árnyékok kontrasztjai miatt pedig drámai összehatású képet festett, amikor a pálmalevelek közt játszadozó kisdedit, szőke hajfonatos anyjával és egy angyalkával vitte vászonra. Jacopo Pontormo különös, foszlott színfoltokban felvitt hármasa szinte a lendületes gesztusfestészet és a huszadik századi tasizmus (a foltfestés – a szerk.) megelőlegezése. Végezetül külön említést érdemel Luca Cambiaso Madonna-képe is, amely sötét háttérével, központi alakjának teljesen simavonalú öltözetével annyira modern, hogy akár a két világégés közötti „szegényember-festészet” egyik mintapéldánya is lehetne. Gondterhelt, kontyba fogott hajú Máriája, ölében fehér gyolcs-lepelbe takart és durva kenderszövésű széles gurti tekercsbe póllyalt, csúnyácska gyermekével a huszadik századi falusi parasztság vagy a városi proletariátus előképének tűnhet.

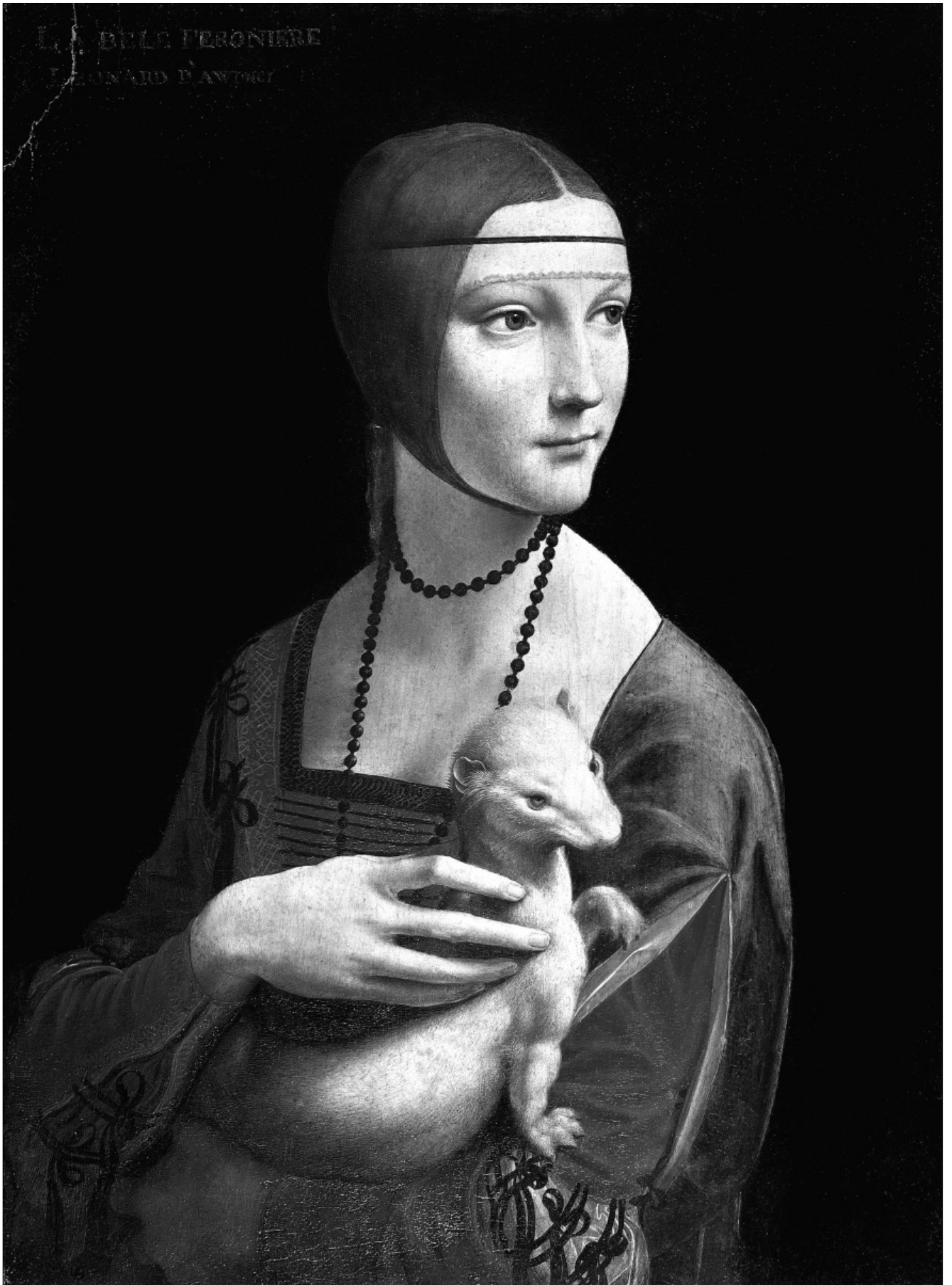
Giovanni Bellini: Angyali üdvözet (1489-1490 körül)

Andrea Mantegna: A királyok imádása (1495-1500 között)

Correggio (Antonio Allegri): Szoptató Madonna (1522-1525 között)

Leonardo da Vinci: Hölgy hermelinnel (1490 körül)